

dicunt, non posse regem, aliquem a sua obedientia eximere, intelligendum est de exemptione mere privativa, id est, quæ subditum sine lege, et gubernatore relinquat, non vero de exemptione transferente jurisdictionem in alium, ut declaratum est. Et hoc ipsum confirmat exemplum de ipsamet republica, quod Navarrus adduxit, ut etiam ex dictis constat.

18. *Ad confirmationem.*—*Ecclesiasticus judex potest penam mortis imponere.*—Ad ultimam confirmationem respondeo, impiam et blasphemam esse vocem illam novi Pauli Veneti, libertatem ecclesiasticam clericorum nihil aliud esse, quam libertatem seu licentiam peccandi; nam libertas, quam Pontifices docuerunt et sacri canones defendunt, et pro qua multi Sancti Pontifices usque ad sanguinem decertarunt, et imperatores et catholici reges pie ac fideliter cum universa Ecclesia receperunt et laudarunt, non est licentia libere aut impune peccandi, sed est veneratio quædam ecclesiastici ordinis, et conveniens jurisdictionum distributio, ut omnia in Ecclesia ordinate ac decenter fiant. Neque argumentum Pauli est alicujus momenti. Primo, quia judex ecclesiasticus vel Pontifex potest penam corporalem etiam mortis imponere, licet ob decentiam et lenitatem per se ipsum id non faciat, ut significavit Innocentius, in c. 1 Majorit. et obedi., et ibidem Baldus; et notat Bernardus Diaz, in Practic. crimina., c. 61; et Covarr., lib. 2 Variar., cap. 20, num. 10, ubi ad hoc expendit cap. 1 de Homicid., in 6, ubi Pontifex imponit penam diffidationis propter homicidium per assassinos perpetratum, quæ diffidatio penam mortis virtute includit, ut ibi declarat. Unde quod judex ecclesiasticus per se ipsum non utatur gladio, nec per se proferat sententiam sanguinis, non est quia non possit, saltem Pontifex, vel qui ab eo singularem potestatem receperit, sed quia non decet. Nihilominus tamen quando gravitas delicti postulat, ecclesiasticus judex reum clericum brachio sæculari tradit, ut per eum juxta rigorem legum puniatur; ergo ex hac parte non datur clericis impunitas in similibus delictis perpetrands. Deinde extra casum pænæ mortis possunt clerici (ut notat Panormit., in c. *Cum non ab homine*, de Judic., n. 26) ab Ecclesia gravissimis pœnis affici; damnantur enim interdum ad perpetuum carcerem, et adeo arctum, ut mors potius diuturna censeri possit quam vita, ut sumitur ex c. *Novimus*, § 1, de Verbor. signifi.

Deinde etiam est satis gravis pœna diuturnam et onerosum exilium, damnatio ad triremes, fustigatio gravis, et aliæ similes.

19. Ac denique quamvis fortasse ex majori benignitate et lenitate ecclesiastici judicii nonnulli pravi homines sumant occasionem peccandi, non ideo damnabile est privilegium exemptionis ecclesiasticæ, quia illud per accidens est, et contra intentionem Ecclesiæ, et multo majora et necessaria commoda ex illo sequuntur, ut infra ostendemus, nullumque bonum est quo pravi homines non interdum male utantur, neque propterea damnandum est. Sicut in ipso sæculari judicio inter laicos fit aliqua discretio, nam qui nobiles sunt, a gravioribus tormentis et infamibus pœnis per privilegium nobilitatis eximuntur, quo multi illorum ad licentiam peccandi abutuntur, et ob eam causam privilegium ipsum non reprobatur, sed qui male illo utuntur digni censentur illo privari; cur ergo non idem cum proportionem dicetur de libertate ecclesiastica, cum clericalis ordo ex genere suo in altiori gradu dignitatis et nobilitatis constitutus sit?

20. *Ultima assertio.*—*Exemptio clericorum antiqua et sancta.*—*Probat.*—Ultimo ergo concludimus, exemptionem clericorum non solum potuisse juste concedi, sed etiam de facto esse sancte concessam, et in Ecclesia esse antiquissimam. Quam assertionem non solum veram et piam, sed etiam catholicam esse credimus, ita ut absque errore in fide negari non possit. Quia vero in discursu hujus libri late tractanda et confirmanda est, eam nunc breviter sic probamus. Nam imprimis hanc exemptionem servandam esse in Ecclesia docuerunt et præceperunt Pontifices et Concilia, fere ab initio Ecclesiæ usque ad præsentem diem, ut constat ex Alexandro I, epist. ad omnes Orthodoxos, qui sedit ann. 109, testaturque, a temporibus Apostolorum id observatum fuisse, quod postea etiam præcepit Caius Papa, epist. ad Felicem Episcopum, ann. 283; et Marcellinus, epist. 2 ad Universos Episcopos Orientis, ann. 196; Sylvester Papa, in quodam Concilio Romano, quod sub illo primum ordine ponitur, canon. 4, ann. 314; Gelas., apud Gratianum, in c. *Christianis*, et c. *Sylvester*, 11, q. 1; et Bonifacius V, in epist. ad Episcopos Galliæ, ut refert Gratianus supra, in c. *Nullus*, 3, nam in originali non invenitur, et magis videtur caput illud desumptum ex Authentica *Nullus*, C. de Episcopis et Clericis. Idem tradit Gre-

gorius, quem Gratianus ibidem refert, ex lib. 9 Epist., indict. 4, ep. 32, ad Romanum defensorem Siciliae, et idem habet in epist. 74 ad Bonifacium defensorem Corsicæ, ubi sic ait: *Pervenit ad nos, quod quidam clericorum, te illic posito, a laicis teneantur. Quod si ita est, tuæ hoc culpæ noveris reputari, quia hoc fieri, si homo esses, non debuit. Et ideo de cætero sollicitudinem te habere necesse est, ut hoc fieri non permittas, sed si quis contra aliquem clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat, etc.* Omitto posteriores Pontifices, quia de illis res est manifesta, et apparet ex usu quotannis promulgandi Bullam cœnæ Domini.

21. Addo duos antiquiores et gravissimos testes, quos Gratianus prætermisit: unus est Leo I, in epist. 96, ad Episcopos et presbyteros Thraciæ, cujus sunt verba notanda: *Tanta sæculi potestates circa sacerdotalem ordinem reverentia prævalere, etiam hi, quos sub imperiali nomine terris divina potentia præesse præcepit, ut jus distinguendorum negotiorum Episcopis sanctis, juxta divalia constituta, permiserint. Quod cum et juris antiqui formulis, et illibatis frequentius sit legibus confirmatum, præsentem tamen tempore a plerisque incenimus fuisse calcatum. Nam prætermisso sacerdotali judicio, passim ad examen sæculare transiere. Quocirca nobis visum est, ut hanc et sacræ legis, et nostri ordinis contumeliam, et ad præsens ulcisceretur plena districtio, et observandam formulam constitueret in futurum, etc.* Alter est Telesphorus, Papa nonus a Petro, qui in sua epistola ad omnes fideles sic inquit: *Discreta esse debet vita clericorum a laicorum conversatione, et sicut laici et sæculares homines nolunt eos recipere in accusationibus et infamationibus suis, ita nec clerici debent eos recipere in impulsationibus suis.* Ostendens per hæc verba, quanta jam tunc fuerit distinctio inter utrumque forum.

22. Multa præterea sacra Concilia generalia et provincialia, antiqua et recentiora, clericos non a laicis, sed ab Episcopis vel a Conciliis provincialibus judicandos esse tradiderunt, ut constat ex Concilio Chalcedonensi, act. 15, c. 9, et ex Carthaginensi III antea coacto, ann. 397, c. 9, ubi inter alia dicitur, male de Ecclesia sentire clericum, qui de judicio sæculari petit auxilium. Et in c. 38, petitur facultas ab eodem Concilio ad implo-

¹ Cap. *Pervenit*, 11, q. 1.

randum brachium sæculare contra quemdam incorrigibilem Episcopum, et respondet Aurelius, consentientibus aliis, hoc non esse contra formam disciplinæ, quando clericus admonitus contumax fuerit, et contempserit. Et in Concilio Toletano III, c. 13, puniuntur clerici deserentes judicia ecclesiastica, et ad sæcularia euntes. Idemque habetur in Concilio Agathensi, tempore Symmachi, c. 8 et 32; Aurelian. III, c. 31; Milevit., c. 10; Matiscon. I, c. 8 et 32; et latius Matiscon. II, c. 9 et 10, ubi notanda sunt illa verba: *Reverendissimi canones atque sacratissimæ leges de episcopali audientia in ipso pene christianitatis principio sententiam protulerunt; tamen quia, eadem postposita, humana in sacerdotibus Dei grassatur temeritas, etc.* Quæ verba sunt valde notanda, tum pro exemptionis antiquitate, tum quia in eis insinuat, illam magis esse per canones et leges declaratam atque defensam, quam institutam; hoc enim ille modus loquendi indicat, *pro episcopali audientia protulisse sententiam.*

23. Idem refertur ex Concilio Parisiensi, in c. 2 de Foro compet.; et ex Concilio Lateran., sub Alexandro III, in c. *Si clericus*, eodem tit., in quo multa sunt decreta de distinctione utriusque fori, et plura in c. *Qualiter et quando*, et c. *Clerici*, et c. *Cum non ab homine*, de Judiciis. Deinde in Concilio Coloniensi I, p. 9, c. 20, dicitur, *hanc immunitatem esse antiquissimam*; et in Concilio Lateran., sub Leone X, sess. 9, in Bulla reformationis, innovantur omnes sanctiones Apostolicæ in favorem libertatis ecclesiasticæ: *Cum a jure* (inquit), *tam divino quam humano laicis potestas nulla in ecclesiasticas personas attributa sit.* Ac denique Concilium Tridentinum, sess. 25, c. 20, de Reform., sic inquit: *Decernit et præcipit S. Synodus, sacros canones et Concilia generalia omnia, necnon alias sanctiones ecclesiasticas in favorem ecclesiasticarum personarum, ac libertatis ecclesiasticæ, et contra ejus violatores editas, quæ omnia præsentem etiam decreto innovat, exacte ab omnibus observari debere.* Atque his canonicis decretis concordant jura civilia, quæ postea referemus.

24. *De facto fuisse clericis exemptionem concessam concluditur.*—Ex his ergo testimoniis evidenter concluditur, datum esse in Ecclesia Christi clericis privilegium exemptionis a potestate sæculari. Nam impossibile est tot Pontifices sanctos et sapientes, quorum multi etiam Martyres fuerunt, et tot Concilia

Ecclesiam in hoc decepsse. Unde etiam est incredibile, clericos contra imperatores et reges privilegium hoc per tyrannidem vel injuriam usurpasse. Imo de fide certum esse debet, institutionem et observationem hujus privilegii honestam et sanctam fuisse, et esse. Quod in hunc modum ex principiis fidei, et citatis testimoniis colligitur. Quia de fide est, Ecclesiam non posse errare in præceptis morum, quæ universali auctoritate Pontificum aut Conciliorum generalium observari præcipiuntur; sed in Ecclesia per multas leges canonicas et universales approbatur hoc privilegium exemptionis clericorum, et observari præcipitur, et novissime innovantur et confirmantur a Concilio Tridentino, loco citato; ergo de fide certum est, tam hoc Concilium quam superiora decreta in hoc puncto non errasse; ergo eodem modo est de fide certum, et privilegium hoc justum ac validum esse, et convenienter institutum. Quibus autem rationibus concessum sit, in sequentibus videbimus, investigando quo jure fuerit introductum. Nam ex dictis in hoc capite, constat tribus modis dari potuisse, scilicet, divino, canonico et civili, et ideo a quo illorum emanaverit inquirendum superest.

CAPUT IV.

UTRUM SUMMUS PONTIFEX OMNI JURE DIVINO ET HUMANO AB OMNI JURISDICTIONE SECULARIUM PRINCIPUM EXEMPTUS SIT.

1. *Sensus quæstionis.* — Quamvis privilegium exemptionis commune sit Summo Pontifici cum reliquis clericis, cum ipse non solum clericus sit, sed etiam clericorum et totius Ecclesiæ princeps et caput, tamen, quia in illo propter singularem eminentiam notior est talis privilegii origo, et quia illius cognitio parare potest viam ad investigandam originem immunitatis aliorum ecclesiasticorum, ideo prius de Papa in particulari sermonem institimus. De quo etiam hæretici non negant, nunc de facto exemptum esse ab omni sæculari potestate, quia ipse cum Pontificatu conjunctum habet temporale regnum, in quo superiorem non recognoscit; quia vero regnum istud non a Deo immediate, sed hominum devotione, vel alio simili humano titulo consecutus est, ideo talis exemptio non est per se conjuncta cum Pontificia dignitate, nec ex divino jure, sed ex humano ducit originem, vel certe, supposito tali statu tempo-

ralis principis, ex natura rei sequitur, sicut in aliis regibus, qui exempti sunt ex vi sui status, quia non habent superiorem. Unde ad respondendum quæstioni propositæ, præscindenda est regia dignitas a persona Pontificis, et solum ut Pontifex considerandus est, sicut fuerunt Petrus et successores ejus ante Constantinum.

2. *Error Protestantium.* — *Opinio Palatii minime permittenda.* — Sic ergo tam Protestantes quam rex Angliæ negabunt plane, habere Pontificem Romanum hanc exemptionem. Vel quia non plus esse credunt quam privatam quemdam Episcopum, vel ad summum Patriarcham; de omnibus autem Episcopis et Archiepiscopis censent esse subditos suis regibus in temporalibus. Vel certe quia Pontifex neque jure divino exemptus est, ut patet in Petro, et cæteris Apostolis, quibus nunquam Christus tale privilegium concessit; neque jure canonico, quia non potest Pontifex hoc privilegium sola sua auctoritate sumere; jus autem canonicum Pontificia auctoritate præcipue nititur. In jure autem civili nihil singulare legitur de Pontifice Romano, magis quam de cæteris. Unde etiam inter Catholicos Palatius, in 4, dist. 25, asserere ausus est, Papam non esse exemptum a potestate civili jure divino, vel canonico, sed jure tantum civili, seu ex privilegio imperatorum. Nam idem sentit de aliis ecclesiasticis, et nihil singulare Pontifici quoad hoc privilegium attribuit. Verumtamen hæc sententia quatenus totum hoc privilegium revocat in solam donationem imperatorum, etiam de aliis clericis Summo Pontifice inferioribus perniciosa est, et minime probanda, ut infra ostendam; de Summo autem Pontifice omnino reprobanda, et minime toleranda est.

3. *Prima conclusio.* — Dicendum ergo est, Summum Pontificem ex divino jure habere exemptionem et immunitatem ab omni judicio ac jurisdictione sæculari, etiam imperatorum et regum. Hanc assertionem tenent imprimis omnes catholici Doctores, qui generaliter affirmant, exemptionem hanc in toto ecclesiastico statu esse de jure divino, quos cap. 8 referemus. Præter eos vero, qui de inferioribus vel id negant, vel dubii, sunt de Summo Pontifice propter ejus singularem dignitatem id ingenuè fatetur Soto, lib. 5 de Justit., q. 4, art. 1; idem sentit Bannes 2. 2, q. 67, art. 1, dub. 3; et sumitur ex Cajetano, eodem loco, et tom. 1 Opusculor., tract. 1, de Potest. Papæ et Concilii, c. 27, ad 2; expres-

sus id notant et probant Turrecre., lib. 2 Summ., c. 93; et Bellarm., libr. 2 de Sum. Pontif., c. 26; sequitur Molina, 1 tom. de Justit., disp. 31; Valentia, 3 p., disp. 5, q. 11, punct. 1; Henricus, lib. 7 de Indulgent., c. 24; et Driedo, lib. 1 de Libert. Christian., c. 9, circa medium, et c. 15, circa finem.

4. *Probatur assertio, primo ex jure canonico.* — Probaturque generatim potest hæc assertio ex jure canonico, quatenus in eo simpliciter asseritur, Papam non habere superiorem in terris, a quo possit judicari aut cogi. Ita tradit Concilium Romanum, sub Sylvestro, cap. 20: *Nemo* (inquit) *judicabit primam sedem, quoniam omnes sedes a prima sede justitiam desiderant temperari.* Et ne quis existimet Concilium illud loqui de solo judicio, seu potestate spiritali, subditur statim: *Neque ab Augusto, neque ab omni clero, neque a regibus, neque a populo judex judicabitur.* Quæ fere verba ex Innocentio Papa refert Gratianus, 9, q. 3, c. *Nemo judicabit primam sedem*, etc. Atque eadem verba ex Sylvestro refert Nicolaus Papa, in epist. 1, alias 8, ad Michaelem imperatorem, § *Consonat autem*; et in § sequenti refert similia verba Concilii congregati in casu Marcellini, scilicet: *Prima sedes non judicabitur a quoquam, quam sententiam variis testimoniis et argumentis confirmat.* Ac tandem ipse concludit: *Satis evidenter ostenditur, a sæculari potestate, nec ligari prorsus, nec solvi posse Pontificem.* Unde, cum tempore Leonis III seditio contra ipsum Romæ mota esset, et Carolus Magnus ad illam sedendam Romam venisset, et in Basilica S. Petri, adstante populo et clero Episcoporum omnium, qui eo ex tota Italia et Francia convenerant, sententias et vota de vita et moribus Pontificis rogaret, ab omnibus una voce responsum est, *Sedem Apostolicam, omnium Ecclesiarum caput, a nemine (laico præsertim) judicari debere*; Carolus autem audito tam gravi responso, quæstionem omisit. Ita refert Platina in Vita Leonis, et habetur etiam in tom. 3 Concilior. Et eandem sententiam late comprobatur Ennodius diaconus, in libro pro defensione Symmachi, qui recipitur et probatur in quinta Synodo Romana sub eodem Symmacho. Eandemque refert, ex dictis Bonifacii Martyris, Gratianus, in cap. *Si Papa*, dist. 40, et sumpsit ex Cardinali Deusdedit, in historia de Rebus ecclesiasticis, lib. 1, cap. 231, prout late refertur in decreto Gregoriano, sub dictum cap. *Si Papa*. Denique in Synodo octava generali, Constantinopolitana

IV, can. 21, egregie locupletatur illa sententia, quia non solum de Papa, sed etiam de aliis Patriarchis dicitur: *Neminem prorsus mundi potentiam eos posse inhonorare, aut a proprio throno movere*; et additur, *præcipue quidem sanctissimum Papam senioris Romæ.* Et infra: *Sed nec alium quemquam conscriptiones contra Sanctissimum Papam senioris Romæ, ac verba complicare, vel componere liceat, sub occasione quasi diffamatorum quorundam criminum.* Et infra ait etiam Synodus generalem non posse sententiam dicere contra summos senioris Romæ Pontifices.

5. Ex hoc ergo tam antiquo et constanti dogmate colligimus, privilegium hoc Summi Pontificis non humanum esse, sed divinum, quia neque ipse sibi arrogare illud facto auderet, nisi jure potuisset; non enim tanta facilitate et consensione ab Ecclesia et principibus christianis, sine ulla vi vel coactione (quam profecto neque ipsi Pontifices efficere poterant) admissum fuisset; neque etiam Pontifex id petere potuisset, nisi ad hoc potestatem et auctoritatem haberet, quam ratione suæ dignitatis a Christo recepit. Quod si ab ipso Christo auctoritatem habet declinandi omnem jurisdictionem humanam, profecto jure divino ab illa exemptus est. Neque credibile est hoc jus ab imperatoribus accepisse; tum quia ante imperatores christianos dogma illud in Ecclesia cognitum est, ut de tempore Marcellini diximus; tum etiam quia imperator non poterat hoc privilegium concedere pro omnibus regibus et populis non sibi subjectis, cum tamen in dicta Synodo Romana, generaliter et respectu omnium illa sententia proferatur. Tum denique quia Concilia et Pontifices non fundant dogma illud in aliquo beneficio imperatoris, sed in eminentia dignitatis Romanæ Sedis. Et ideo censent tale privilegium esse perpetuum, ac omnino firmum et immutabile, quod non posset habere, si ab imperatore originem habuisset. In quo etiam considero, nec imperatorem ipsum vel regem esse ita exemptum in terris ab omni jurisdictione temporali, ut in nullo casu possit ab hominibus, vel a tota communitate judicari et cogi, quia, ut dictum est lib. 3, potestas cujuscumque monarchæ temporalis manat a republica cum aliqua limitatione et conditione inclusa; exemptio autem Pontificis multo major et altior est: ergo non potest in concessione imperatorum vel regum fundari; datum ergo fuit tale privilegium a Deo ipso. Unde Ennodius supra: *Aliorum* (in-